

Barnerett og
barnevernrett





Eurojuris Norge AS er en sammenslutning av 16 selvstendige advokatfirmaer spredt over hele landet. Våre advokater bistår næringslivet, organisasjoner, det offentlige og privatpersoner med alle typer juridiske tjenester. Advokatfirmaene i Eurojuris Norge har en sterk lokal forankring og god lokalkunnskap, og de er ledende firmaer innen sine regioner. Eurojuris Norge er dessuten tilsluttet Eurojuris International, Europas ledende uavhengige nettverk av advokatfirmaer.

Ved utgivelsene av Eurojuris Informerer ønsker vi å dele vår kunnskap om relevante og praktiske temaer på ulike rettsområder. Denne gangen byr vi på artikler om barn og deres rettslige stilling i ulike situasjoner.

Samfunnsordningen er at foreldre oppdrar sine barn. Foreldrene er hovedansvarlige for å gi barna omsorg og en oppvekst som tilfredsstillende barnas behov. Det skjer som regel på en bra måte, innenfor de rammer som foreldrene og familien kan etablere. Men familien er generelt en sårbar enhet, og endringer, villet eller ikke villet, kan påvirke barnas relasjoner, trygghet og miljø. De minste barna må passes på. Eldre barn må i tillegg lyttes til og veiledes. I noen tilfeller går ikke dette bra, og samfunnet må gripe inn, enten ved å ta stilling til foreldreansvar og omsorgsordning, ved å hjelpe foreldrene til å fylle sin rolle, eller i ytterste konsekvens ved å ta over omsorgen for barna.

Disse sakene er ansvarstunge og krevende. Hensynet til barnet, som skal veie tyngst, kommer i krysspress med relasjoner og sterke følelser. Motiver og metoder utfordres. Lovgiver har derfor etablert saksbehandlingsregler og rettssikkerhetsgarantier for de involverte parter.

I dette heftet viser vi frem kompetansen til noen av de dyktige advokatene tilknyttet vårt nettverk. I Eurojuris Norge har vi mange advokater med særskilt høy kompetanse som rådgivere for ulike parter i saker om barn og barns rettsforhold. De rådgir og bistår partene i mangfoldet av faser, sakstyper og problemstillinger. Gjennom deres arbeid høstes erfaringer som deles i nettverket, og som benyttes til ytterligere å øke kvaliteten på våre tjenester. Vi håper tekstene skaper forståelse og kommer til nytte. Ved spørsmål til artiklene eller annet kan advokatene i Eurojuris Norge selvsagt kontaktes for mer informasjon.

God lesing!

Bjarte Røyrvik
Styreleder i Eurojuris Norge AS

Besøk vår hjemmeside
www.eurojuris.no

Utgivelsesdato: november 2020

Innhold

	Side
Barnevernsaker mot Norge i Den europeiske menneskerettsdomstolen <i>Advokat/partner Ingrid Lauvås</i>	4
Samtaleprosess – fremtidens måte å finne løsninger innenfor barnevernfeltet? <i>Advokat/partner Roar Vegsund</i>	10
Omsorgsunndragelse kan være ulovlig uten å være straffbart <i>Advokat/partner Peter Engebjerg</i>	18
Mor og far flytter fra hverandre – hva nå? <i>Advokatfullmektig Linn-Marie Grymyr Dahl</i>	24
Forvaltning av barns formue – et innblikk i vergemålsretten <i>Advokat Marie Solvoll Lyby</i>	32
Barn som begår lovbrudd før fylte 15 år <i>Advokatfullmektig Hedda Emilie Brattvoll</i>	38
Foreldreansvar i praksis <i>Advokat/partner Sigrid Hovland Ytterstad</i>	42
Stiegler WKS Advokatfirma	51

Barnevernsaker mot Norge i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD)

Av advokat/partner Ingrid Lauvås
ilauvas@eurojuris.no

*I september 2019 ble Norge felt
i EMD i Strand Lobben-saken.
Hvordan har det påvirket norsk rettspraksis?*

Advokat Ingrid Lauvås er partner i advokatfirmaet Eurojuris Haugesund der hun arbeider med barnerett og strafferett. Hun er også leder av Advokatforeningens lovutvalg for barnevern og sitter i fagutvalget for barnerett ved juristenes utdanningscenter.

INNLEDNING

I 1996 ble Norge felt i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) i en barnevernsak. Barnevernet hadde tvangsadoptert bort et barn, og Norge ble felt fordi adopsjonen ikke «tok sikte på en gjenforening av mor og barn».

I perioden fra 1996 til 2020 ble det utviklet en praksis i barnevernet og i domstolen hvor man skilte på saker som ble ansett som langtidsplasseringer, og de som ble ansett som korttidsplasseringer. Hvis man mente at barnet skulle bli boende i fosterhjem

i lang tid, ble det gitt samvær 3-6 ganger i året. Ved korttidsplasseringer ble det gitt høyere samvær. Det store flertallet av saker ble ansett som langtidsplasseringer. Praksisen har ført til at Norge er blitt felt i EMD gjentatte ganger i 2019 og 2020. Det siste halve året har Norge måttet tenke nytt om kontakten mellom barn og foreldre ved omsorgsplassering.

I september 2019 felles Norge i EMD i Strand Lobben-saken. Spørsmålet i saken var om plassering i fosterhjem og adopsjon brøt de



europiske menneskerettighetene (EMK) art. 8. Bestemmelsen sier at «*enhver har rett til respekt for sitt familieliv*».

I Strand Lobben-saken fattet barnevernet akuttvedtak da barnet var 1 måned gammelt. Etter at både akuttvedtaket og begjæringen om omsorgsovertakelse hadde vært igjennom fylkesnemnd, tingrett og lagmannsrett, ble barnet boende i fosterhjem.

I 2011, da barnet var 3 år, sendte barnevernet begjæring om adopsjon. På dette tidspunktet hadde mor fått et nytt barn som bodde hjemme med henne, og omsorgen hos mor fungerte godt. Barnevernet vant frem med kravet i fylkesnemnd og tingrett. Anke videre til lagmannsrett og Høyesterett ble avvist.

EMD kritiserer samværsomfanget i Strand Lobben-saken. De uttaler at formålet med samværet ikke ble begrunnet i en målsetning om

gjenforening med den biologiske familien, slik EMD sin praksis legger opp til. EMD kritiserer også gjennomføringen av samværet i Strand Lobben-saken. Det ble sagt at «*moren ikke ble gitt gode muligheter til å knytte seg til barnet sitt på en avslappet eller fri måte*». EMD konkluderer med at Norge har brutt EMK art. 8 i Strand Lobben-saken.

I kjølvannet av Strand Lobben-saken er Norge felt gjentatte ganger i EMD.

Høyesterett behandlet i mars 2020 tre barnevernsaker. Disse har endret den praksis vi i dag kjenner hva gjelder barnevern, særlig knyttet til samvær og begrunnelse.

SAMVÆR

Høyesterett gir i HR-2020-662-S nye retningslinjer for hvilke plikter norske myndigheter har ved inngripen fra barnevernet.

Dette kan oppsummeres i tre punkter:

- **Enhver omsorgsovertakelse skal være av midlertidig karakter.** «*Målsetningen må være at omsorgen skal føres tilbake til foreldrene så snart omstendighetene gir grunnlag for det, og samværet må fastsettes slik at dette formålet ivaretas best mulig*». Dette er i direkte motstrid til den praksis som har utviklet seg hos barnevern og domstol i Norge ut over 2000-tallet. Det har da svært ofte blitt argumentert med at plasseringen er langvarig. Høyesterett presiserer at det er i strid med formålet om gjenforening, og at enhver omsorgsovertakelse nå skal vurderes som midlertidig.

- **Barnevernet har plikt til å sette inn de tiltak som er nødvendige for at «gjenforening kan skje så snart som mulig».** Dette innebærer også plikt til å tilrettelegge for gode samvær. Høyesterett uttaler at om samværene ikke fungerer «*må justeringer eller alternativer prøves*».

- «**Samværet skal fastsettes slik at båndene mellom foreldrene og barn kan styrkes og utvikles**». Det kan derfor ikke fastsettes noen norm for samvær slik barnevernet og domstolene har praktisert i Norge de senere år med samvær mellom 3-6 ganger i året.

Frem til Strand Lobben-saken fremstod samvær standardisert ved omsorgsovertakelse. Det ble argumentert med at plasseringen var langvarig, og at formålet med samvær var kjennskap til sitt biologiske opphav, og samvær ble deretter satt til 3-6 ganger i året. Høyesterett presiserer nå at samvær med det formål å ha kjennskap til sitt biologiske opphav «*bare kan skje der gjenforeningsformålet oppgis*». **Skal gjenforeningsformålet oppgis, må det foreligge spesielle og sterke grunner.**



Oppsummert om samvær sier Høyesterett at **«målsettingen om gjenforening forutsetter at det blir gitt så mye samvær som det er mulig å gi uten å tilsidesette hensynet til barnets beste»**.

Det er dessverre et faktum at det måtte domfellelse til i EMD før Høyesterett valgte å endre den samværspraksis som de selv la opp til i 2012. I 2012 uttalte Høyesterett at samværet ved langvarige fosterhjems plasseringer har i de fleste tilfeller *«variert mellom tre og seks pr år»*. Dommen ble oppfattet som en standard om at samvær ved langvarige plasseringer skulle ligge mellom 3 til 6 samvær i året. Høyesterett må ha hatt flere muligheter til å rette opp i den misoppfattelse de nå mener denne dommen førte til. I HR-2020-662-S uttaler nå Høyesterett at *«selv om det uttales (i dommen fra 2012) at det ikke kan trekkes opp klare grenser for hvor mye samvær barn og foreldre bør ha etter omsorgs-*

overtakelse, har nok avgjørelsen blitt oppfattet som en slags standardnormering. Det er derfor grunn til å understreke at den ikke kan forstås slik». Den presiseringen fra Høyesterett tok åtte år. I mellomtiden har de fleste saker blitt vurdert som langvarige plasseringer med samvær satt til mellom 3 til 6 ganger i året.

Det må nå forventes at barnevernet selv vurderer hver enkelt sak med hensyn til samvær. Er omsorgen overtatt forut for klargjøringen fra Høyesterett i mars, må barnevernet gjøre nye samværsvurderinger i lys av EMD og Høyesterett sine avgjørelser.

BEGRUNNELSE

For domstolen har dommene i EMD, og plenumsavgjørelsene i Høyesterett, tydeliggjort kravet om grundig begrunnelse.

Barnevernloven § 7-3 fastslår at *«fylkesnemnda skal sørge for at bevisførselen gir et forsvarlig faktisk beslutningsgrunnlag»*. Høyesterett fastslår i HR-2020-661-S at det ut fra praksis i EMD *«ofte ikke er enkeltstående forhold som er avgjørende, men en samlet vurdering av om beslutningsgrunnlaget er tilstrekkelig til å sikre at foreldrenes synspunkter og interesser behørig blir tatt i betraktning»*.

I begrunnelsen av en omsorgsovertakelse skal *«alle tungtveiende momenter være trukket frem og begrunnet, og motstridende hensyn må veies mot hverandre på en balansert måte. Det må fremgå av avgjørelsen at det er foretatt en grundig vurdering»*.

Dette har allerede fått den konsekvens at Høyesterett har opphevet mange beslutninger fra lagmannsretten om ikke å ta inn til overprøving tingrettens avgjørelse. For eksempel i HR-2020-1418-U uttaler Høyesterett at:

«Den grunnleggende svakheten ved tingrettens begrunnelse – holdt opp mot nyere praksis fra EMD og Høyesterett – er at den gjennomgående behandler spørsmålet om opphevelse av omsorgen på et generelt og overordnet nivå uten særlige tilløp til konkrete eksempler». Høyesterett opphevet her lagmannsrettens beslutning om å ikke ta saken inn til behandling.

Det er et paradoks at én uke etter at plenumsavgjørelsene fra Høyesterett ble avsagt, ble det foreslått av retts hjelpsutvalget at alle barnevernsaker nå skal gjennomføres på én dag. Med tanke på kravet fra EMD og Høyesterett til grundig begrunnelse, er det vanskelig å se at dette er tidspunktet for å pakke disse sakene inn i én dag.





Roar Vegsund er partner og faggrupeleder for barnevern. Stiegler WKS representerer ca. 35 kommuner innen offentlig barnevern. Vegsund jobber også med barnerett og felleseieskifte.

Samtaleprosess – fremtidens måte å finne løsninger innenfor barnevernfeltet?

Av advokat/partner Roar Vegsund
rv@stieglerwks.no

Meklingsinstituttet har en lang tradisjon innenfor barnelovsaker. Forunderlig nok har det ikke vært en tilsvarende tradisjon ved behandling av barnevernsaker.

Norsk barnevern har vært under lupen både nasjonalt og internasjonalt de siste årene. Dette har ført til en stor debatt om Norges praksis i barnevernsaker er i samsvar med internasjonale forpliktelser. Særlig er det blitt viet mye oppmerksomhet til spørsmålet om det er tatt tilstrekkelig hensyn til gjenforeningsperspektivet.

Den tradisjonelle måten å behandle barnevernsaker på, er at det fremmes sak for fylkesnemnda til ordinær behandling, og at det svært ofte skjer en overprøving i domstolsapparatet. Parallelt med dette har det vært gjennomført et svært spennende prøveprosjekt de siste fem årene i Norge.

Fem ulike fylkesnemnder, spredd over hele landet, har fungert i et prøveprosjekt hvor det er åpnet for behandling av alvorlige barnevernsaker ved en alternativ prosessform: samtaleprosess.

Gjennomføringsmåten tar utgangspunkt i vanlig meklingsmetodikk. For aktører innenfor rettspleien er ikke mekling eller rettsmekling en ukjent arbeidsmåte. Det praktiseres innenfor de fleste rettsområder, og med en dyktig mekler og dyktige advokater er det mulig å oppnå svært kloke og forstandige løsninger. Meklingsinstituttet har også en lang tradisjon innenfor barnelovsaker. Forunderlig nok har det ikke vært en tilsvarende

tradisjon ved behandling av barnevernsaker. På mange måter er det ganske så forbløffende, da dialog ofte gir de beste løsninger i mellommen- neskelige forhold. Jeg tør påstå at det å finne gode og ansvarlige løsninger for et barn i en svært vanskelig situasjon burde være et åpenbart fokusområde for mekling og kommunikasjon.

Formålet med samtaleprosess har vært at det i større grad skal skapes likeverdighet mellom partene i behandlingsmåte for nemnda. Det har vært viktig å komme bort fra «*skyttergrav-argumentasjonen*». Fokus har vært på dialog og å skape forståelse for de ulike parters synspunkter.

Samtaleprosessens store fortrinn har vært at partene kan inngå mer skreddersydde løsninger for den enkelte familie og for det enkelte barn. I tillegg kan større fleksibilitet når det gjelder bruk av tid, gi svært gode løsninger. Et sentralt poeng er at man skal ha en mer transparent prosess hvor partene skal ha direkte dialog med hverandre. I større grad forventes det at man klarer å underbygge vurderinger som er gjort. Konsekvensen er at man i svært mange saker finner løsninger som sammenfaller med de bærende prinsippene i norsk barnevernrett; nemlig løsninger som sammenfaller med «*det*

mildeste inngreps prinsipp», hvor det i større grad tas hensyn til «*det biologiske prinsipp*» – at barn skal kunne vokse opp med sine foreldre eller med sin biologiske familie. En uholdbar omsorgs- situasjon kan kompenseres ved bruk av adekvate hjelpetiltak.

Ordningen med samtaleprosess er blitt evaluert av Oxford Research gjennom en rapport publi- sert i februar 2019. Erfaringene med prosjektet er beskrevet som svært gode, og fra 1. juli 2020 ble barneloven endret slik at samtaleprosess nå er blitt en fast ordning.

Hjemmelen for samtaleprosess fremgår av barne- vernloven § 7-25. Det fremgår av lovteksten at nemdsleder skal tilby partene å delta i samtale- prosess som alternativ til ordinær behandling dersom saken er egnet til det.

Vurderingen av om en sak er egnet eller ikke for samtaleprosess er svært vesentlig. Særlig i saker hvor det er alvorlig rus og psykiatri, fremstår samtaleprosess som lite egnet.

I andre typer saker vurderer fylkesnemnda at samtaleprosess, stort sett kan benyttes. I barnelovsaker utvises det større forsiktighet med behandling av saker i dialogmøter hvor det er tale om vold og overgrep.

Samtaleprosessens store fortrinn har vært at partene kan inngå mer skreddersydde løsninger for den enkelte familie og for det enkelte barn.



Det er kjent fra barnelovsakene at når foreldrene kan si til et barn at «vi er enige om dette», så betyr det mye både for barnet og for samarbeidsklimaet mellom foreldrene.

Når saken først er fremmet for nemnda som samtaleprosess, er det en fascinerende dynamikk i disse sakene. Advokatene har en mer tilbaketrukket rolle, og samtaleprosessen blir ofte omtalt som partenes arena. En kan komme frem til helhetlige løsninger for en sak eller avklare delspørsmål. Det kan besluttes forenklet (skriftlig) behandling av sak. Det kan avtales prøveperioder for å prøve ut ulike ordninger og igangsetting av tiltak i familier. I andre saker konstaterer en at det ikke er grunnlag for en omforent løsning, og saken henvises til ordinær behandling i nemnda. Det ene utfallet trenger ikke være riktigere enn det andre.

Fylkesnemnda i Vestland er den nemnda som har gjennomført flest samtaleprosesser. 70 % av alle hovedsakene som står for nemnda i Vestland, gjennomføres som samtaleprosess. I andre tertial 2020 var det kun 25 % av disse sakene som ble overført til ordinær behandling i forhandlingsmøte. Dette betyr at 75 % av sakene løses på annen måte enn ved den tradisjonelle «rettsmøte-modellen». Dette er oppsiktsvekkende resultater. Det innebærer at partene selv har kommet frem til løsninger de kan stå inne for, og som de vurderer er til det beste for barnet.

Det er kjent fra barnelovsakene at når foreldrene kan si til et barn at «vi er enige om dette», så betyr det mye både for barnet og for samarbeidsklimaet mellom foreldrene. De samme vurderingene gjør seg gjeldende i barnevernsaker:

Enten løsningen innebærer enighet om at omsorgen overtas av det offentlige, eller om det settes inn hjelpe- og kontrolltiltak i hjemmet, så innebærer en omforent løsning mellom partene et markert bedret samarbeidsklima mellom barneverntjenesten og foreldrene. Særlig i saker hvor omsorgen overtas av det offentlige på grunn av alvorlig svikt i omsorgsutøvelsen, er det helt avgjørende for barnets videre behov for trygghet og stabilitet, at det skapes ro for barnet. Ved enighet unngår en at saken fortsetter som en videre rettslig prosess for domstolene.

At en omsorgsperson bruker tiden på å forsøke å endre sin vanskelige livssituasjon, kan være nøkkelen til det bærende prinsipp om midlertidighet i omsorgsovertakelsen og tanken om gjenforening med biologisk familie. I noen saker får en det til, i andre ikke.

Jeg har kanskje gitt et litt vel positivt inntrykk av muligheten til løsninger i samtaleprosess. Men det er en viktig endring i behandlingen av barnevernsaker at partene finner løsninger gjennom dialog og kommunikasjon. Argumenter mot samtaleprosess kan være at samtaleprosess kan trekke ut i tid. Det avtales prøveordninger, og håpet om endring hos en omsorgsperson kan føre til at et barn blir lenger i en uholdbar omsorgssituasjon enn nødvendig. Dette er alvorlig og svært uheldig når det skjer. Det er også en svært alvorlig situasjon når barn tas ut fra sin omsorgsbasis om det skulle finnes andre



Omkostningene for det enkelte barn kan bli ubotelige om ikke systemet fungerer så godt som mulig, til det beste for det enkelte barn.

og mindre inngripende løsninger som en regulær nemndbehandling ikke gir muligheter til å skredersy. Barnevern er, som det meste av annen juss, ingen eksakt vitenskap. Omkostningene for det enkelte barn kan imidlertid bli ubotelige om ikke systemet fungerer så godt som mulig, til det beste for det enkelte barn.

Jeg vil avslutte denne artikkelen med en erfaring fra en sak hvor samtaleprosess, tidselementet og vektleggingen av barnets syn var helt avgjørende for sakens utfall og tilbakeføring til biologisk familie.

Et foreldrepar hadde et svært turbulent liv preget av alvorlig rus- og voldsproblematikk. Vold ble hovedsakelig utøvet mellom de voksne, men barna var sterkt traumatisert av sine oppvekst-erfaringer. Barna ble tatt under offentlig omsorg, og foreldrene brukte flere år på å rehabilitere seg. Foreldrene klarte å bli rusfri. Begge hadde kommet seg i arbeid, og foreldrene hadde skaffet seg egen bolig. Foreldrene krevde tilbakeføring for barna. Ved saksfremlegg til fylkesnemnda motsatte barneverntjenesten seg tilbakeføring basert på barnas uttalte motstand mot tilbakeføring og deres tilknytning til fosterhjemmet. Saken ble behandlet som samtaleprosess. Samvær ble utvidet i samråd med barnas ønsker.

Utviklingen i reetablering av kontakten mellom foreldrene og barna gikk forbløffende bra, men utryggheten hos barna var fortsatt så stor at de ikke ønsket tilbakeføring. Det ene barnet åpnet imidlertid opp for økt samvær og et ønske om å tilbringe det meste av sommeren sammen med sine foreldre. Ved tredje samtaleprosess i nemnda kom meldingen om at 11-åringen ønsket å møte i nemnda og delta i samtaleprosessen. Videre var det kjent at han hadde uttrykt et klart ønske overfor barneverntjenesten om at han nå var trygg nok til å flytte hjem til sine foreldre. Det var en viss utrygghet når det gjaldt gjennomføring av samtaleprosess med en 11-åring til stede. Forunderlig nok var det 11-åringen som fjernet all tvil ved sin forklaring. Gutten ble tilbakeført, og hjelpetiltakspakke ble iverksatt.

Hadde saken gått som regulær sak ved opprinnelig innsending til nemnda, ville saken sannsynligvis endt opp med at det ikke ble tilbakeføring av noen av barna. Høyst sannsynlig ville saken blitt værende i rettsapparatet over tid. Her ble saken løst ved bruk av det mest effektive middelet som finnes: dialog, gjensidig respekt og tillit – gamle kjente begreper for alle, som også har sin plass i løsning av saker som gjelder de mest sårbare, nemlig de utsatte barna.





Omsorgsunndragelse kan være ulovlig uten å være straffbart

Av advokat/partner Peter Engebjerg
pengebjerg@eurojuris.no

Høyesterett frikjente advokaten for medvirkning til overtredelse av straffeloven § 261.

Advokat Peter Engebjerg er partner i Larhammer Aarseth Advokatfirma AS, og han har vært ansatt siden 2004. Peter Engebjerg arbeider hovedsakelig med saker knyttet til erstatningsrett, barnevernrett, familierett og strafferett, og han er medlem i faggruppen erstatningsrett.



Høyesterett avsa den 27. august i år en dom som har fått en viss oppmerksomhet, og den ble behørig omtalt i Romsdals Budstikke, blant annet ved intervju med statsadvokaten som førte saken for Høyesterett.

I denne saken var en advokat tiltalt for medvirkning til omsorgsunndragelse, jf. straffeloven § 261. Bestemmelsen lyder slik:

«Den som alvorlig eller gjentatte ganger unndrar en mindreårig eller holder denne unndratt fra noen som i henhold til lov, avtale eller rettsavgjørelse skal ha den mindreårige boende fast hos seg,....., straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.»

I denne saken hadde advokaten blant annet stilt sin hytte til disposisjon for barnefaren, til tross for at han visste at farens intensjon med lånet var å bryte den samværsordningen som kort tid i forveien var fastsatt i en midlertidig avgjørelse. Retten hadde der bestemt at faren skulle ha dagssamvær på noen timer, og under tilsyn fra barneverntjenesten. Barnefaren valgte å ikke rette seg etter dette, men tok i stedet barna med seg til advokatens hytte. Først dagen etter ble de gjenforent med moren, dvs. ca. ett døgn etter at samværet skulle vært avsluttet i henhold til rettens avgjørelse.

Høyesterett frikjente advokaten for medvirkning til overtredelse av straffeloven § 261.

I sin omtale av dommen slo avisen fast at det nå er «Lovlig å bryte samværsavtale». Overskriften hadde neppe blitt formulert slik uten intervjuet med statsadvokaten, hvor han flere ganger uttalte at omsorgsunndragelsen var en lovlig handling. Han oppsummerer slik:

«Man kan altså beholde barn i et døgn lenger enn avtalt, på tvers av barnevernets tilsynsordning». Det samme fremgår på avisens forside, hvor det står at «Høyesterett slår fast at det er lovlig å beholde barn på samvær i et døgn lenger enn avtalt, uten tilsyn, tross vedtak om dette».

For oss som arbeider med barnesaker og barnevern, er det klart at disse uttalelsene i beste fall er upresise. Det kan ikke utledes av Høyesteretts avgjørelse at omsorgsunndragelsen i dette tilfellet var en lovlig handling.

Statsadvokaten har selvsagt rett når det gjelder straffbarheten av den handlingen barnefaren med hjelp av sin advokat gjennomførte. Høyesterett vurderte saken opp mot straffbarhetsvilkåret «alvorlig», og uttalte at «(Det) ikke er begått noen handling som rammes av straffebestemmelsen».



© Jentablands | Dreamstime.com

Samværs sabotasje kan i ytterste konsekvens føre til at man mister omsorg for barnet.

I dommen fremgår det imidlertid at Høyesterett ikke på noen måte finner barnefarens eller advokatens handlinger rettmessige. Tvert imot går det fram at også Høyesterett bygger sin avgjørelse på at barnefarens og advokaten brøt rettens beslutning knyttet til samvær. Reelt sett betyr dette at også Høyesterett la til grunn at omsorgsunndragelsen var «ulovlig», selv om dette begrepet ikke er brukt. Det Høyesterett deretter slo fast – under tvil – var at handlingen likevel ikke var så alvorlig at den kvalifiserte for straff.

Avisens forsideoppslag – og statsadvokatens uttalelser – er uheldige fordi de kan gi inntrykk av at det nå er «fritt frem» for foreldre som ønsker å bryte private barneavtaler, rettsforlik eller rettsavgjørelser. Dette er ikke riktig. Straffeloven § 261 verner kun den av foreldrene som har den daglige omsorgen for barnet. Straffebestemmelsen rammer i utgangspunktet ikke omsorgspersonens sabotasje av den andre forelderens samværsrett. Selv om straffeloven altså ikke har en straffebestemmelse som rammer samværs sabotasje, betyr dette selvsagt ikke at slik sabotasje av den grunn er lovlig.

Rettsavgjørelser og barneavtaler som er inngått som rettsforlik, kan tvangsgjennomføres, jf. barneloven § 65. Det samme kan på visse vilkår en privat barneavtale. Dette viser tydelig at brudd på det som er bestemt/avtalt, ikke er lovlig. Tvangsgjennomføringen skjer i så fall ved at barnet hentes, eventuelt ved at det legges tvangsmulkt.

Rettspraksis er dessuten full av eksempler på at brudd på barneavtaler eller rettsavgjørelser kan slå alvorlig tilbake på den av foreldrene som gjør seg skyldig i dette. Samværs sabotasje kan i ytterste konsekvens føre til at man mister omsorgen for barnet. For samværsforelderens vil konsekvensen kunne være samværsnekt, at det kun tillates dagssamvær, og vilkår om tilsyn.

Dette er sanksjoner som for de fleste er langt mer alvorlige enn utsiktene til straff (som oftest et forelegg), slik en samværsforelder altså i ytterste konsekvens risikerer.

Etter min oppfatning er det fornuftig at straffeloven legger terskelen høyt for å ilegge straffansvar ved omsorgsunndragelse. Politianmeldelser og straffesaker er dårlig egnet til å dempe konfliktnivået i foreldretvistsaker. Dette var et hensyn lovgiver la stor vekt på da man bevisst valgte å ikke kriminalisere omsorgsforelderens sabotasje av samvær. Tidligere inneholdt straffelovens bestemmelse om omsorgsunndragelse ikke noe vilkår om at den måtte være «alvorlig». For at foreldretvistsaker i størst mulig grad skulle holdes utenfor strafferetten, valgte lovgiver, ved å innta dette vilkåret, å avkriminalisere de fleste tilfeller der samværsforelderens begår selvtækt. Det som ligger igjen på bordet til påtalemyndigheten, er de alvorligste tilfellene. Men dette betyr altså ikke at mindre alvorlige brudd på samværsordninger vil være lovlige.



Linn-Marie Grymyr Dahl er ansatt som advokatfullmektig i Stiegler WKS og arbeider hovedsakelig innenfor rettsfeltene familierett, arv og skifte.

Mor og far flytter fra hverandre – hva nå?

Av advokatfullmektig Linn-Marie Grymyr Dahl
lgd@stieglerwks.no

Foreldrene har full avtalefrihet når det gjelder barnets bostedsordning og en eventuell samværsavtale. Det viktigste er at ordningen har barnets interesser og behov som hovedfokus.

Et samlivsbrudd kan være opprivende for alle parter. For barna innebærer det ofte en stor omveltning av de daglige rutinene, og det kan oppleves skremmende å bryte med det vante sikkerhetsnettet som består av to foreldre og et fast hjem. De er ofte også usikre på hva fremtiden vil bringe.

Ved et samlivsbrudd er det flere forhold som foreldrene må bli enige om. Det må blant annet avklares hvem som skal ha foreldreansvar og fast bosted for barnet. Det vil i tillegg være aktuelt å avklare samværsomfanget for samværsforelderen. Selv om konfliktnivået som regel er høyt i forbindelse med et samlivsbrudd, er det av hensyn til

barnet viktig at foreldrene forsøker å bli enige om dette tidligst mulig.

Foreldrene har full avtalefrihet når det gjelder barnets bostedsordning og en eventuell samværsavtale. Det viktigste er at ordningen har barnets interesser og behov som hovedfokus. Noen foreldre klarer å bli enige på egen hånd eller ved hjelp av familievernkantoret. Andre trenger hjelp fra rettsapparatet.

Dersom saken bringes inn for retten, er det en rekke momenter som vektlegges i vurderingen av hvilken ordning som vil være til det beste for barnet. I denne artikkelen vil jeg belyse



*I barneloven § 48 fremgår det at
«avgjerder om foreldreansvar, om kvar barnet
skal bu fast og om samvær, og handsaminga av
slike saker, skal først og fremst rette seg etter det
som er best for barnet»*

hovedbestemmelsene i barneloven og trekke inn hensynet til barnets beste i de ulike løsningene som loven legger opp til.

BARNETS BESTE

Uavhengig av om det er domstolen eller foreldrene selv som treffer avgjørelsen om foreldreansvar, fast bosted eller samvær, vil det styrende prinsippet for vurderingen være hvilken ordning som vil være den beste for barnet. Dette beror på en konkret vurdering av barnets interesser og behov, både nå og i tiden fremover, og vil i stor grad styres av barnets bakgrunn og forutsetninger.

Prinsippet er nedfelt i barneloven § 48 hvor det fremgår at *«avgjerder om foreldreansvar, om kvar barnet skal bu fast og om samvær, og handsaminga av slike saker, skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet»*. Poenget med lovfestingen i § 48 var å løfte frem prinsippet som en overordnet norm i alle avgjørelser som gjelder barnets personlige forhold. Bestemmelsen løfter i tillegg frem barnet som et selvstendig individ i saken i stedet for en tvistegjenstand som kommer i skyggen av foreldrenes konflikt.

Selv om barnets beste utgjør hovedkriteriet, skal det også ses hen til andre hensyn, slik ordlyden i *«først og fremst»* viser. Barnets tilknytning til

hver forelder, hvilke omsorgsrammer hver av dem kan tilby barnet, og foreldrenes personlige egenskaper og evne til å møte barnet emosjonelt er noen eksempler.

Et annet helt sentralt moment er barnets eget ønske. Barnets medbestemmelsesrett er nedfelt i barneloven § 31 hvor det fremgår at *«etter hvert som barnet blir i stand til å danne seg egne synspunkt på det saka dreie seg om, skal foreldra høyre kva barnet har å seie før dei tek avgjerd om personlege tilhøve for barnet. Dei skal leggje vekt på det barnet meiner alt etter kor gammalt og modent barnet er»*.

Barnets rett til å bli hørt ble vesentlig utvidet i 2003 da aldersgrensen i bestemmelsens annet ledd ble senket fra å være 12 år til 7 år. I hvor stor grad barnets mening skal vektlegges, avhenger imidlertid av hva avgjørelsen gjelder, og barnets konkrete alder og modenhet.

Medbestemmelsesretten i § 31 gjelder kun for personlige forhold og forutsetter at barnet får passende informasjon for å kunne danne seg et synspunkt på saken. Jo eldre barnet er, jo viktigere blir det å diskutere de ulike utfallene med barnet. Dersom barnet er modent og gir uttrykk for veloverveide tanker og forstår konsekvensen og rekkevidden av sine valg, er det viktig at

foreldrene respekterer dette og tar hensyn til det i prosessen. I økonomiske forhold er barnets medbestemmelserett inntatt i vergemålsloven § 40 første ledd som har en 14-års grense.

Den nærmere vurderingen av hva som vil være til barnets beste, avhenger av hvilken avgjørelse som skal tas. Vurderingstemaene er forskjellige enten det gjelder foreldreansvar, fast bosted eller samvær.

FORELDREANSVAR

Etter et samlivsbrudd må foreldrene bli enige om hvem som skal ha foreldreansvaret. Barneloven inneholder ingen konkret definisjon av begrepet foreldreansvar, men lovens § 30 angir hovedinnholdet i ansvaret. Etter bestemmelsens første ledd har barnet «krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 seb».

Ansvaret inneholder to hovedmomenter – omsorgsplikten og bestemmelsesretten.

I omsorgsbegrepet ligger barnets rett til å oppleve kjærlighet, trygghet, oppmerksomhet, stell og pleie, tilsyn, mulighet for lek og muligheten til samvær med andre (jf. Kjønnstad 1981 s. 8). Det inneholder i tillegg en plikt for foreldrene til å oppdra og forsørge barnet. Omsorgen må tilpasses det enkelte barn og utøves ut fra barnets konkrete behov.

Det andre hovedmomentet handler om foreldrenes rett og plikt til å bestemme for barnet i personlige forhold. De kan ta større avgjørelser om blant annet skolevalg, nødvendig helsehjelp, innmelding i trossamfunn og flytting utenlands.

Første ledd inneholder i tillegg en presisering av at foreldreansvaret skal utøves ut fra barnets interesser og behov, og understreker dermed prinsipperklæringen i barneloven § 48. Det er viktig at foreldrene har barnets behov i fokus

og ikke lar seg påvirke av ytre faktorer eller egne behov.

Foreldre står fritt til å avtale at de skal ha felles foreldreansvar. Dersom foreldrene har felles foreldreansvar, skal avgjørelsene tas sammen. En slik avtale må imidlertid være skriftlig, signert av begge parter og sendt til folkeregisteret for å være gyldig.

Hvem som i utgangspunktet har foreldreansvaret, avhenger imidlertid av når barnet ble født. Barneloven ble endret med virkning fra 1. januar 2020, hvor lovens § 35 nå legger til grunn at alle barn som blir født etter denne datoen, i utgangspunktet får foreldre med felles foreldreansvar, uavhengig av om de har gifte eller samboende foreldre. Også barn av foreldre som ikke bor sammen, får foreldre med felles foreldreansvar. Årsaken er at felles foreldreansvar anses for å være til det beste for barnet.

Dersom en part ønsker å ha foreldreansvaret alene, må vedkommende ha gode grunner for at retten skal fradømme den andre forelderens foreldreansvar. Vedkommende må vise til konkrete situasjoner som viser at felles foreldreansvar ikke er til barnets beste.

Enkelte ganger kan det imidlertid være hensiktsmessig og av betydning for barnet at kun den ene forelderens har foreldreansvaret. Dette kan være aktuelt dersom konfliktnivået mellom foreldrene er så høyt at det er vanskelig for dem å samarbeide om viktige beslutninger rundt barnet, eller at den ene parten har gjort seg utilgjengelig eller aktivt motarbeider den andre. Slike situasjoner kan være til skade for barnet og kan blant annet hindre barnet i å motta nødvendig helsehjelp eller å få utstedt pass og bankkort.

FAST BOSTED

Fast bosted er et juridisk begrep som avgjør hvilke avgjørelser foreldrene kan ta på vegne av barnet. Begrepet definerer på ingen måte tiden

Det blir stadig vanligere med delt bosted, men det forutsetter et godt foreldresamarbeid med lavt konfliktnivå og en god dialog mellom partene.

som hver av dem har med barnet, men gir dem muligheten til å bestemme hvilken barnehage barnet skal gå i, større avgjørelser om dagliglivet og flytting innenlands.

Fast bosted er regulert i barneloven § 36 som legger til grunn at foreldrene kan avtale om barnet skal bo fast hos begge eller én av dem. Det blir stadig vanligere med delt bosted, men det forutsetter et godt foreldresamarbeid med lavt konfliktnivå og en god dialog mellom partene.

Dersom foreldrene er uenige, kan partene bringe saken inn for retten som avgjør hvor barnet skal bo fast. Hovedregelen er at retten treffer en avgjørelse om at barnet skal ha fast bosted hos én av foreldrene.

En lovendring av 9. april 2010 nr. 13 åpnet imidlertid for at retten ved unntakstilfeller kan treffe en avgjørelse om at barnet skal ha delt bosted. Tilføelsen er ment som en snever unntaksregel, og retten må være overbevist om at en slik ordning er til det beste for barnet. I sin avgjørelse vil retten vurdere om begge foreldrene er like gode omsorgspersoner, om barnet er like knyttet til begge foreldrene, og om barnet får muligheten til å opprettholde sine venner og fritidsaktiviteter fra begge hjem. Dersom retten er i tvil, vil de ikke idømme delt bosted.

Dersom det ikke er aktuelt med delt bosted, må retten fatte en avgjørelse om hvem barnet skal bo fast med. Det avgjørende vil være hvilken

bostedsløsning som vil innebære størst mulig grad av stabilitet, trygghet og forutsigbarhet for barnet. Domstolen vurderer foreldrenes omsorgsevner i form av å kunne utvise empati og forståelse for barnets situasjon og behov, deres evne til å stimulere barnet, sette grenser og innrette sitt eget liv etter barnets behov.

De yngste barna er ofte mest knyttet til den forelderens som har utøvd størsteparten av omsorgsarbeidet. Historisk sett har dette ofte vært mor, noe vi ser spor av i eldre rettspraksis. Dette er kanskje også årsaken til at det i forarbeidene fra 2008 i utgangspunktet ikke ble ansett aktuelt å idømme delt bosted for de yngste barna.

I nyere tid deler imidlertid foreldrene i mye større grad på omsorgsarbeidet enn hva de gjorde før, og det er derfor vel så mange fedre som mødre som kan sies å ha utøvd det vesentlige av omsorgsarbeidet også for de helt yngste barna i dag.

De siste årene ser man at hensynet til best mulig foreldrekontakt og hensynet til barnets egen mening ilegges stadig større vekt. Det anses viktig for barnet å få muligheten til å bevare sin relasjon til begge foreldrene og øvrig familie på hver side. Dersom en forelder kan sikre denne muligheten i større grad enn den andre, kan dette være utslagsgivende og overveie andre tungtveiende hensyn.

Ofte er det også et ønske hos barnet å være tilnærmet like mye hos hver forelder. Hvor stor vekt barnets egen mening vektlegges, avhenger imidlertid av alder og modenhet og om det er uttrykk for et personvalg og ikke et stedsvalg. Det er viktig at barnet ikke føler seg tvunget til å velge mellom mor og far og ikke er påvirket av én av foreldrene i sine utsagn.

Momentene som er nevnt til nå, må imidlertid avveies mot farene ved et miljøskifte, hensyn til en eventuell søskenflokk, bomiljøet hos hver forelder og om det er forhold hos mor eller far som kan utsette barnet for potensiell fare.

Det viktigste er å finne en bostedsløsning som fungerer for barnet, og som representerer trygghet, stabilitet og forutsigbarhet.

SAMVÆR

Den som ikke bor fast med barnet, har som regel samvær med mindre det foreligger forhold som tilsier at samvær ikke er til det beste for barnet.

Samværsretten er regulert i barnelovens kapittel 6. Barnet og den av forelderen som ikke bor fast med barnet, har rett til samvær med hverandre, jf. barneloven §§ 42 og 43. Foreldrene har et gjensidig ansvar for at samværsretten oppfylles, og det påligger bostedsforelderen et særlig ansvar for å oppmuntre og motivere til samvær.

Om det skal være samvær eller ikke, og eventuelt omfanget av samværet, avgjøres ut fra hva som vil være til det beste for barnet, jf. barneloven § 48. Det gjelder en formodning om at samvær med begge foreldre er det beste for barnet, og det skal ifølge rettspraksis tungtveiende grunner til for å nekte samvær. Det at forelderen er ukjent for barnet, eller at det er et sterkt motsetningsforhold mellom foreldrene, er ikke tilstrekkelig for å nekte samvær.

Retten kan imidlertid treffe en avgjørelse om at det ikke skal være samvær; jf. barneloven § 43 første ledd siste punktum. Bestemmelsen presiserer viktigheten av barneloven § 48 som i sitt andre ledd legger til grunn at barnet «*ikkje må bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fære*».

Bestemmelsene tar sikte på situasjoner hvor barnet har opplevd vold eller seksuelle overgrep, eller vært vitne til dette. Dersom barnet har tatt fysisk eller psykologisk skade av opplevelsen og ha utviklet angst og blitt redd for samværsforelderen, er ikke samvær forenelig med barnets beste. Vurderingen av om det ikke skal være noen form for samvær, hverken støttet eller beskyttet, avhenger imidlertid blant annet av forelderens innstilling til situasjonen, graden av alvorlighet og forelderens erkjennelse av egen oppførsel.

Påstander om vold og overgrep er både noe som foreldrene og domstolen må ta alvorlig ettersom det kan få store konsekvenser for barnets videre liv. Det er viktig å bemerke at forarbeidene til barneloven (Prop. 85 L 2012-2013) presiserer at terskelen for samværsnekt skal senkes i slike tilfeller.

OPPSUMMERT

Hva som anses for å være barnets beste når det gjelder de ulike avgjørelsene som treffes, forandrer seg som regel med tiden. En 7-åring har andre behov og interesser enn en 15-åring. Foreldrene kan av den grunn bli nødt til å justere på avtaler som er inngått, eller reise sak for domstolen for å inngå nytt rettsforlik eller få en ny dom.



Forvaltning av barns formue – et innblikk i vergemålsretten

Av advokat Marie Solvoll Lyby
marie@advokat-tollefsen.no

*Denne artikkelen tar for seg
forvaltning av midler på mindreåriges vegne
etter vergemålsloven.*

Som såkalt foreldreverge for barnet ditt, har du over flere år spart penger på vegne av din unge, håpefulle. Barnet har muligens også arvet penger av besteforeldre, og kanskje har det fått pengegaver til bursdag og konfirmasjon som du og barnet har blitt enige om at skal spares. Målet er å ha egenkapital til å kjøpe den første boligen. Renta i banken er lav, og dere finner ut at barnet vil få mer ut av pengene ved å investere dem i et fond. Du har nettopp vært i kontakt med banken og funnet et aktuelt fond da du får brev om at barnets midler skal forvaltes på konto i bank av Fylkesmannen. Hva innebærer det? Kan det unngås, og i så fall hvordan?

TEMA FOR ARTIKKELEN

Denne artikkelen tar for seg forvaltning av midler på mindreåriges vegne etter vergemålsloven. Artikkelen går gjennom vergemålslovens hovedregel om forvaltning av midler. Den sier noe om hva forvaltning hos Fylkesmannen innebærer, og tar opp hvordan foreldre, besteforeldre og andre givere eller testatorer kan bestemme at barnets formue skal unntas fra forvaltning av staten.

Problemstillingen som er skildret innledningsvis, er ikke ukjent for mange foreldre. Det er ikke nødvendigvis en dårlig løsning for barnet at midlene forvaltes av Fylkesmannen, men det er mange foreldre, besteforeldre og annen familie



Marie Solvoll Lyby er advokat i Advokatfirmaet Tollefsen AS i Sogndal. Hun har bred erfaring med barne- og familierett, blant annet vergemålsrett. Hun jobber i tillegg med saker om fast eiendoms rettsforhold, arv og skiftesaker og tar oppdrag som bistandsadvokat.

Hvis et barn har formue som overstiger to ganger grunnbeløpet (2G) i folketrygden, er utgangspunktet etter vergemålsloven at midlene skal forvaltes av vergemålsmyndigheten som er Fylkesmannen.

som ønsker å være kjent med reglene om forvaltning og hvilke unntak som finnes, slik at de kan være med å påvirke hvordan barnets formue kan investeres og forvaltes.

VERGEMÅLSLOVENS HOVEDREGEL

Hvis et barn har formue som overstiger to ganger grunnbeløpet (2G) i folketrygden, er utgangspunktet etter vergemålsloven at midlene skal forvaltes av vergemålsmyndigheten som er Fylkesmannen. Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 101 351 kr per 1. mai 2020. Det innebærer at dersom barnet får formue på over 202 702 kr i dag, så er hovedregelen at Fylkesmannen skal forvalte disse midlene.

Reglene for forvaltning av formuen til voksne personer med verge og forvaltning av mindreåriges formue praktiseres ulikt. Hovedregelen for voksne med verge er at bare formue som overstiger 2G, skal tas til forvaltning. For mindreårige praktiseres det imidlertid ofte slik at hele barnets formue tas til forvaltning dersom den overstiger 2G.

HVILKE MIDLER OMFATTES AV REGLENE OM FORVALTNING?

Alle barnets midler skal som hovedregel til forvaltning uavhengig av om det er penger på konto, fast eiendom, verdipapirer eller kontanter. Fylkesmannen kan omgjøre andre finansielle eiendeler enn penger og bankinnskudd til kontante midler. Det innebærer at Fylkesmannen har adgang, men ingen plikt, til for eksempel å bestemme at fast eiendom som et barn eier, skal omgjøres til kontanter.

Det spiller ingen rolle hvordan barnet har fått midlene, om det er arv, gave, forsikringsutbetalinger eller erstatning. Det avgjørende for om midlene skal forvaltes etter vergemålsloven, er at midlene samlet overstiger 2G, og at det er barnet som eier dem.

HVORDAN SKJER FORVALTNINGEN I PRAKSIS?

Verge, skattemyndigheter, forsikringsforetak, pensjonsforetak, stat og kommune har meldeplikt når mindreårige tilføres midler. Rent praktisk



skjer dette ved at Fylkesmannen får melding om at et barn har eller venter å få en formue som overstiger 2G, eller at et barn venter å få en forsikringsutbetaling. Slik melding kan også komme fra Kontoret for voldsoffererstatning og Norsk pasientskadeerstatning. Etter å ha fått melding, vil Fylkesmannen vurdere om midlene skal tas til forvaltning. Det blir i så fall sendt brev til foreldrene eller andre med foreldreansvar med informasjon om forvaltningsordningen.

Midler som etter loven skal forvaltes, skal plasseres som bankinnskudd på individuelle bankkontoer i barnets navn, og Fylkesmannen står som disponent. Midlene kan bare plasseres i banker som er kvalifiserte og godkjent av vergemålsmyndigheten. På www.vergemaal.no finnes en oversikt over bankene og produktene som er med i ordningen.

Den eller de som har foreldreansvar, får mulighet til å velge mellom de ulike plasseringsalternativene i ordningen. Barnet skal få informasjon og mulighet til å si sin mening om valg av plasseringsalternativ ut fra alder og modenhet. Når

barnet har fylt 12 år, skal det legges stor vekt på hva barnet mener. Den som har foreldreansvar, skal derfor ta barnet med på avgjørelsen dersom alder og modenhet tilsier det.

Når den som har foreldreansvar, eventuelt sammen med barnet, har valgt bankalternativ og produkt, er det Fylkesmannen som kontakter banken og oppretter konto i barnets navn. Barnets midler blir deretter overført til denne kontoen. Dersom den som har foreldreansvar ikke medvirker, vil Fylkesmannen opprette bankkonto til barnet.

KONSEKVENSER AV FORVALTNING HOS FYLKESMANNEN

At barnets midler blir forvaltet av Fylkesmannen, betyr ikke at pengene ikke kan brukes. Dersom det er behov for å bruke av midlene, kan både barnet selv og den med foreldreansvar søke Fylkesmannen om å bruke av midlene. Det må sendes søknad uavhengig av beløpets størrelse. Dersom barnet ønsker å kjøpe ny PC til skolestart, kan det altså være mulig etter en søknad til Fylkesmannen. Fylkesmannen behandler deretter



© Aleksandar Huberov | Dreamstime.com

At barnets midler blir forvaltet av Fylkesmannen, betyr ikke at pengene ikke kan brukes.

Givers eller testators bestemmelse for gaven må komme tydelig til uttrykk. Bestemmelsen må være skriftlig og datert, og den må være truffet senest ved gavens oppfyllelse, eller den må gå fram av et testament. Dersom du ønsker en slik løsning, må du bestemme dette uttrykkelig i et testament eller i en avtale eller et gavebrev før barnet får midlene. Det er viktig at Fylkesmannen får kunnskap om testamentet, avtalen eller gavebrevet når barnet skal få midlene, eller at dette oversendes til Fylkesmannen dersom den eller de som har foreldreansvar, får melding om at barnets midler skal tas til forvaltning.

Et annet unntak som gjøres i praksis, er at midler inntående på BSU-konto i barnets navn, ikke blir krevd tatt ut og plassert i bank som er omfattet av forvaltningsordningen som nevnt over. Det kan derfor også være en god løsning å spare til barnet på BSU-konto om man ønsker å sikre barnet egenkapital til et framtidig boligkjøp.

AVSLUTNING

Dersom du som forelder ønsker å spare egenkapital til barnet ditt i barnets eget navn, eller du er besteforelder og ønsker å gi arv eller gave til barnebarn og ikke ønsker at midlene skal forvaltes av Fylkesmannen, må dette altså bestemmes skriftlig før barnet får gaven eller arven. Du må opprette et testament eller et gavebrev der det går frem at midlene ikke skal forvaltes av Fylkesmannen, og du kan i stedet bestemme at midlene for eksempel skal forvaltes av den som har foreldreansvar, eller på annen måte. En slik ordning vil gjøre foreldrene og barnet friere til å velge en spareløsning som kan gi større avkastning.

søknaden og enten innvilger eller avslår den i et enkeltvedtak. Et enkeltvedtak kan påklages. På Fylkesmannens nettside, www.fylkesmannen.no, er det mer informasjon om hvordan man søker.

Som nevnt innledningsvis kan det være at du som forelder ønsker å investere barnets midler, eller deler av dem, i fond for å få bedre avkastning. Vergemålsloven er imidlertid klar på at barnets midler skal stå på konto i bank. Dersom Fylkesmannen skal forvalte barnets formue, utelukker det derfor muligheten til å

spare i fond, investere i eiendom eller annet. Med dagens rente er innskudd i bank sannsynligvis et sparealternativ som vil gi barnet lavere avkastning på formuen sin, enn om en annen spareløsning hadde vært valgt. Og det er nettopp dette flere foreldre tenker de kunne unngått om de hadde hatt kunnskap om alternativene.

HVILKE UNNTAK FINNES?

Vergemålsloven oppstiller et viktig unntak for reglene om forvaltning av mindreåriges formue. Loven er klar på at den ikke begrenser givers

eller arvelaters adgang til ved gave eller testament å bestemme at gave eller arv som tilfaller et barn, skal forvaltes eller brukes på en bestemt måte. Dersom forvaltning av barnets midler etter vergemålsloven er i strid med givers ellers arvelaters bestemmelse, skal ikke midlene tas til forvaltning. En giver kan derfor bestemme at midlene skal forvaltes av barnet selv, av den som har foreldreansvar, eller på annen måte, uten innblanding fra Fylkesmannen.



Hedda Emilie Brattvoll er ansatt som advokatfullmektig ved Stiegler WKS og arbeider hovedsakelig innenfor rettsfeltene barnevern på offentlig side og strafferett.

Barn som begår lovbrudd før fylte 15 år

Av advokatfullmektig Hedda Emilie Brattvoll
heb@stieglerwks.no


Formålet med institusjonsplassering etter barnevernloven § 4-24 skal være å gi barnet behandling og å ivareta barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1.

Johs. Andenæs definerer straff som «et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertredeisen, i den hensikt at han skal føle det som et onde». Gröning mfl. beskriver straff som «den respons som etterfølger forbrytelsen, og som kan begrunnes ut fra det klanderverdige ved den krenkelsen som forbrytelsen representerer». Straff forstås med det som statens etterfølgende reaksjon på en forutgående handling.

Kriminell lavalder i Norge er satt til 15 år; jf. straffeloven § 20 første ledd. Barn under 15 år bryter også loven, men kan ikke holdes strafferettslig ansvarlig for sine handlinger. Tvangsplassering etter barnevernloven § 4-24 er samfunnets kraftigste virkemiddel når barn under kriminell lavalder begår lovbrudd. Etter bestemmelsens første ledd første strekpunkt kan et barn som har vist «alvorlige atferdsvansker» ved «alvorlig eller gjentatt kriminalitet» plasseres på institusjon. Bestemmelsen åpner for å plassere barn på institusjon i opptil 12 måneder, uten barnets samtykke. Plasseringen kan deretter forlenges med ytterligere 12 måneder. «Forskrift om

rettigheter og bruk av tvang under opphold på barneverninstitusjon» hjemler omfattende inngrep i friheten til barn som er plassert på institusjon, blant annet begrensninger i adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område, besøksnekt, begrensninger i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og rusmiddeltesting.

Formålet med institusjonsplassering etter barnevernloven § 4-24 skal være å gi barnet behandling og å ivareta barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1. Behandlingsformålet skal legitimere det inngripende tiltaket. Tvangsplassering i institusjon, på bakgrunn av barnets kriminelle handlinger, er likevel egnet til å skape uklare grenser mellom straff og barnevern. Barnevern og strafferettspleien er adskilte systemer, med ulike formål og oppgaver. Historien viser likevel at det ikke alltid er vannrette skott mellom disse systemene. Gode intensjoner om behandling har flere ganger resultert i tiltak som, både for barna selv og sett utenfra, er blitt oppfattet og opplevd som straff. Bruk av skolehjem og oppdragelsesanstalter er eksempler på dette. Tiltak som i



Kriminaliteten er bare et symptom på barnets underliggende utfordringer, og det er disse underliggende problemene som må stå i fokus når tvangsplassering iverksettes.

formål og plan utelukkende skal verne barnet, kan vise seg å være nærmere straff enn barnevern.

Den strafferettslige koblingen i barnevernloven § 4-24 første ledd første strekpunkt er tydelig. Ordlyden «*alvorlig eller gjentatt kriminalitet*» gir klare, språklige assosiasjoner til strafferetten. I tillegg har Høyesterett lagt til grunn at de objektive og subjektive vilkårene for straff, med unntak av kriminell lavalder, må være oppfylt for at kriminalitetsvilkåret i barnevernloven § 4-24 skal være oppfylt. Videre kommer uskyldspresumsjonen til anvendelse ved bruk av barnevernloven § 4-24 første ledd første strekpunkt. Dette innebærer at myndighetene har bevisbyrden når det skal vurderes om et barn har begått lovbrudd, og at all tvil skal komme barnet til gode. I vurderingen av om kriminalitetsvilkåret i barnevernloven

§ 4-24 første ledd første strekpunkt er oppfylt, må altså beviskravet være det samme som i straffesaker – skyld skal være bevist utover enhver rimelig tvil. Den strafferettslige koblingen i kriminalitetsalternativet i barnevernloven § 4-24 innebærer at tvangsplassering av barn etter dette alternativet klassifiseres som straff etter EMK art. 6. Dette kan tyde på at norsk rett ikke er tilpasset EMK når barn under 15 år begår lovbrudd.

Samfunnet står langt på vei uten virkemidler når barn under 15 år begår kriminalitet. Politiske krefter har ved flere anledninger ytret ønske om å iverksette ordninger som kan verne samfunnet mot såkalte «*barnekriminelle*». Senest i Granavolden-plattformen fra 2019 uttalte Regjeringen at etableringen av lukkede barnevern-institusjoner burde vurderes for barn under 15 år som «*kan utgjøre en fare for seg selv eller andre*».

I forarbeidene til barnevernloven fremgår det tydelig at det ikke er barnevernets oppgave å beskytte samfunnet mot barn som kan utgjøre en samfunnsfare. Et barn som skader andre, vil som oftest også være en fare for egen helse og utvikling. Av den grunn vil det sjelden være nødvendig å anføre hensynet til samfunnsvernet særskilt. Ved å sette inn tiltak som verner barnet, er håpet at barnet skal avstå fra å begå kriminelle handlinger både nå og i fremtiden, noe som også vil verne samfunnet. Dette avhenger imidlertid av at tiltaket fungerer som ønsket. Tvang kan være helt nødvendig for å hjelpe barnet, og tiltak må utvilsomt kunne iverksettes når barn begår lovbrudd. Kriminaliteten er imidlertid bare et symptom på barnets underliggende utfordringer, og det er disse underliggende problemene som må stå i fokus når tvangsplassering iverksettes. Tiltaket må hjelpe barnet, slik at barnet unngår å

skade sin helse og utvikling. Dersom plasseringen ikke fungerer, eller fungerer mot sin hensikt, vil barnet kunne utgjøre en større fare for både seg selv og samfunnet i fremtiden.

Samfunnets mangel på alternative virkemidler når barn under 15 år begår kriminalitet, kan i verste fall føre til at tvangsplassering etter barnevernloven § 4-24 fungerer som en form for oppbevaring i påvente av at barnet fyller 15 år, og kan møtes med reaksjoner fra strafferettspleien. Videre gjør den sterke koblingen mellom barnevernloven § 4-24 første ledd første strekpunkt og strafferetten at tiltaket for mange både oppleves og oppfattes som en straff. Av disse grunner bør tvangsplassering etter bvl. § 4-24 anvendes med stor varsomhet.

Foreldreansvar i praksis

Av advokat/partner Sigrid Hovland Ytterstad
sigrid.ytterstad@eurojuris.no

Nye regler gir alle fedre foreldreansvar ved fødsel.


For barn som er født 1. januar 2020 eller senere, har foreldrene felles foreldreansvar fra fødselen. Tidligere var det regelen når foreldrene var gifte eller samboere. Det nye er at foreldreansvaret blir felles også når foreldrene ikke bor sammen. Før 2020 fikk mor foreldreansvaret alene dersom foreldrene ikke bodde sammen, og foreldrene måtte melde fra dersom de ønsket å ha foreldreansvaret sammen.

Også fedre som kanskje ennå ikke vet om barnet, får dermed del i foreldreansvaret. Lovgiver har samtidig ønsket å gjøre det enkelt å gi mor foreldreansvar alene, ettersom hun kan være i en vanskelig situasjon i de tilfellene der svangerskapet ikke var planlagt. Mor kan derfor enkelt gi melding til Folkeregisteret om at hun vil ha foreldreansvaret alene. Det forutsetter imidlertid at farskapet er avklart. Med den nye bestemmelsen har dermed motvillige mødre fått et nytt incentiv til å bidra til å oppklare farskapsspørsmålet.

Far kan også gi melding om at han ønsker at mor skal ha foreldreansvaret alene. Dersom far ønsker å ha del i foreldreansvaret, selv om mor har gitt melding om at hun vil ha det alene, må far anlegge sak for domstolene. Domstolen vil så avgjøre om det er til barnets beste at far har del i foreldreansvaret, eller om mor bør ha det alene. Dersom foreldrene skulle ønske at far har foreldreansvaret alene, kan de naturligvis også avtale det.

KJERNEN I FORELDREANSVARET

Kjernen i foreldreansvaret er plikten til å gi barnet omsorg og omtanke, oppdra og forsørge barnet, og til å treffe avgjørelser for barnet med utgangspunkt i hva som vil være til barnets beste. Foreldre som deler foreldreansvaret, skal utøve ansvaret i fellesskap, og samarbeide til det beste for barnet.



Advokat Sigrid Hovland Ytterstad er partner i Advokatfirmaet Eurojuris Nord. Hun arbeider med arverett, familierett, barnevern og fast eiendom.

De som har samvær uten å ha del i foreldreansvaret, skal gi barnet omsorg, omtanke og oppdragelse så langt samværsretten gir rom for det.



Foreldrene skal dessuten sørge for å gi barna innflytelse i sitt eget liv så langt det lar seg gjøre. Så snart barna er gamle nok til å danne seg synspunkter, skal barna få si hva de mener før foreldrene treffer avgjørelser for dem. Jo eldre og mer modent barnet blir, jo større vekt skal barnets mening ha. Etter hvert som barna blir eldre, kan de dessuten på stadig flere områder treffe avgjørelser på egen hånd.

Samværsretten innebærer de samme grunnleggende forpliktelsene, men da i noe mer begrenset omfang. De som har samvær uten å ha del i foreldreansvaret, skal gi barnet omsorg, omtanke og oppdragelse så langt samværsretten gir rom for det. De har også rett til å treffe de avgjørelsene som er naturlig i forbindelse med samværet.

Forsørgerplikten er på den andre siden uavhengig av både foreldreansvar og samvær. Alle foreldre har plikt til å bidra til å forsørge barnet, også de som knapt har kontakt med sine barn.

RETT TIL INFORMASJON OM BARNET

For å kunne treffe gode avgjørelser for barnet,

er foreldrene avhengige av å få informasjon om barnet. Utgangspunktet er derfor at foreldre med foreldreansvar har krav på opplysninger om barnet og ungdommen når de ber om det, både fra myndigheter og private, men også fra den andre forelderen.

Også foreldre som ikke har del i foreldreansvaret, har ganske omfattende rett til informasjon om barnet. De kan kreve opplysninger fra den som har foreldreansvar, dessuten gir barne-loven § 47 foreldre med og uten foreldreansvar direkte hjemmel for å kreve opplysninger fra barnehage, skole, helse- og sosialvesen og politi.

Informasjon fra barnevernet er omfattet av denne bestemmelsen. Det innebærer at foreldre

kan få innsyn i informasjon barneverntjenesten har om barnet, enten de har del i foreldreansvaret eller ikke. Informasjonsretten gjelder imidlertid bare barnet. Dersom foreldrene ikke bor sammen, har man ikke krav på informasjon om de voksne i den andre forelderens omsorgsbasis. Dersom barneverntjenesten vil be Fylkesnemnda om å treffe vedtak, for eksempel dersom det er aktuelt å overta omsorgen for et barn, vil imidlertid foreldre med foreldreansvar ha fullt innsyn i alle opplysninger som fremlegges for Fylkesnemnda, også opplysninger om den andre forelderen og andre voksne i omsorgsbasen. En forelder som ikke har del i foreldreansvaret, vil derimot ikke ha

rett til innsyn i hele saken. Dersom det er aktuelt å fastsette samvær for forelderen, har vedkommende bare krav på den informasjonen om andre enn barnet som er relevant for å fastsette samværet.

Etter hvert som barna blir ungdommer og nærmer seg myndighetsalder, har de stadig større behov for privatliv, og rett til å bestemme selv hvilke opplysninger foreldrene skal få innsyn i. Barns rett til privatliv er fastsatt i menneskerettighetsloven. I tillegg har annen lovgiving konkrete regler som begrenser foreldrenes innsynsrett. Barnelovens § 47 har dessuten en generell regel som gir hjemmel for å nekte å gi opplysninger til foreldrene dersom det kan være til skade for barnet.

I teorien er det antatt at foreldre med foreldreansvar mister retten til å åpne post som er adressert til barnet omtrent så snart barnet har lært seg å lese. Det innebærer at foreldre i utgangspunktet ikke har rett til innsyn i barnas kontoer på sosiale medier, men er avhengige av at barna gir dem tillatelse. Også post fra det offentlige og næringsdrivende er i utgangspunktet



privat, selv om man nok vil ta for gitt barna har behov for hjelp med slik post til de blir litt eldre. Kommer det en sending adressert til barnet fra noen som verken barnet eller foreldrene kjenner til fra før, har imidlertid foreldre alltid rett til å åpne denne.

Lovgivningen har også noen mer konkrete grenser for foreldrenes rett til informasjon. I pasient- og brukerrettighetsloven er det gitt klare begrensninger i myndigheten og rettighetene til foreldre, også de som har foreldreansvar. Dersom ungdommen er over 16 år, har helsevesenet ikke rett til å informere foreldre om barnets helse og behandling som er foreslått, uten at ungdommen selv har samtykket. Et eksempel kan være ungdom med rusproblemer eller spiseforstyrrelser som ikke ønsker å involvere foreldre. Det kan være fortvilende både for helsepersonellet og for foreldrene, men ungdommens rett til å nekte går foran.

Helsepersonell har også taushetsplikt overfor foreldre til ungdom mellom 12 og 16, dersom barnet ikke ønsker at foreldrene skal få informasjon, og det er grunn til å respektere dette ønsket. Klarest er dette når det gjelder ungdommens seksuelle helse, men det kan også være aktuelt ved for eksempel alkoholforgiftning, uten at det foreligger risiko for langvarig skade. Er det derimot snakk om konsekvenser av ulovlige rusmidler, eller skader som følge av kriminelle handlinger, kan helsepersonellet i utgangspunktet ikke la være å informere foreldrene.

Det gjelder imidlertid et generelt unntak for informasjon som foreldre trenger for å oppfylle foreldreansvaret, også for ungdom opp mot 18 år: Det gir ikke rett til å gi foreldrene alle detaljer, men helsepersonellet har for eksempel rett til informere om at ungdommen befinner seg på sykehuset, og om behov for transport og tilsyn etter utskrivelse.

FORELDRENS BESLUTNINGSMYNDIGHET

For at helsevesenet skal kunne foreta undersøkelser og gi behandling, må pasienten samtykke til slik helsehjelp. Det er i utgangspunktet foreldre med foreldreansvar som gir samtykke på vegne av barnet, og utgangspunktet er at begge må samtykke. Men én forelder kan gi samtykke alene når det gjelder helsehjelp som regnes som del av den daglige og ordinære omsorgen for barnet. Samtykke til slik helsehjelp kan også en forelder som ikke har del i foreldreansvaret gi. I forbindelse med vaksinasjon kreves imidlertid samtykke fra en forelder med foreldreansvar.

Barn som er fylt 7 år, skal få informasjon og anledning til å uttale seg før foreldrene treffer en beslutning, enten det gjelder helsehjelp eller andre forhold. Det samme gjelder yngre barn som er i stand til å danne seg synspunkter på det samtykket dreier seg om. Er barnet over 12 år, skal barnets synspunkt tillegges stor vekt, men det betyr ikke at barnet kan bestemme. Yngre barns synspunkter skal tillegges vekt ut fra



© Andrei Rehaiki | Dreamstime.com

deres alder og modenhetsgrad. Når det gjelder helsehjelp, er det fastsatt i loven at ungdom over 16 år selv avgjør om de vil ta imot tilbud om undersøkelse eller behandling. Pasient- og brukerrettighetsloven har imidlertid et kapittel hvor helsehjelp til personer over 16 år som mangler samtykkekompetanse, er særskilt regulert. Disse reglene gjelder også for voksne.

Selv om foreldrene har foreldreansvar sammen, er det som regel tilstrekkelig at en av foreldrene samtykker til undersøkelser og behandling hos helsevesenet.

Dersom foreldrene ikke bor sammen, kan den som barnet bor fast sammen med, ta noen avgjørelser uten at den andre kan motsette seg beslutningen, selv om de deler foreldreansvaret. Det gjelder for eksempel beslutning om hvor i landet barnet skal bo, om barnet skal gå i barnehage og hvilken barnehage barnet skal gå i. Den som barnet bor hos, kan også bestemme hvilken skole barnet skal gå på, så lenge det er snakk om offentlig skole. Dersom bostedsforelder ønsker at barnet skal gå på en privat skole, må foreldrene være enige i dette dersom de har felles foreldreansvar. Det samme gjelder dersom bostedsforelder ønsker å flytte utenlands med

Barn som er fylt 7 år skal få informasjon og anledning til å uttale seg før foreldrene treffer en beslutning, enten det gjelder helsehjelp eller andre forhold.

barnet. Dette krever samtykke fra den andre forelder når de har foreldreansvar sammen.

For å få pass til et barn, må begge foreldrene signere søknaden hvis de har foreldreansvar sammen. Om foreldrene ikke blir enige, har en forelder med foreldreansvar likevel rett til å ta barnet med på kortere utenlandsreiser, for eksempel en måneds feriereise hvor det er åpenbart at barnet vil komme tilbake. Dersom barnet ikke har gyldig pass, slik at det må skaffes pass til barnet, kan retten treffe avgjørelse om at barnet skal kunne reise. En slik avgjørelse gir hjemmel for å utstede pass til barnet uten samtykke fra den andre forelder.

En viktig oppgave for foreldre med foreldreansvar, er å være barnets verger. Utgangspunktet er at alle rettslige handlinger, for eksempel å inngå avtaler, må foretas av barnets verge. Når foreldre er verger sammen, må de i utgangspunktet inngå slike avtaler i fellesskap. I mindre formelle sammenhenger blir det nok lagt til grunn at foreldrene har gitt hverandre fullmakt til å inngå avtaler på vegne av begge, men bankene vil for eksempel kreve at begge foreldre signerer når det skal opprettes bankkonto for barnet.

Barn som er fylt 15 år, kan inngå arbeidsavtaler på egen hånd. Dersom yngre barn skal inngå arbeidsavtale, må også foreldre med foreldreansvar samtykke som verger. Ganske unge barn kan for eksempel få jobb som aviselger, tungskjærer eller jordbærplukker. Foreldrene kan imidlertid ikke inngå arbeidsavtale på

barnets vegne – barnet må alltid samtykke selv. Uavhengig av alder, kan barnet dessuten alltid si opp en arbeidsavtale på egen hånd. Foreldrene kan derfor ikke pålegge et barn å gå inn i, eller å bli værende i et arbeidsforhold som barnet ikke ønsker.

Ungdom som er over 15 år, kan starte selvstendig næringsvirksomhet, men da må både de som har foreldreansvar, og Fylkesmannen samtykke. Det kan for eksempel være aktuelt dersom ungdommen vil drive fiske eller har egen eggproduksjon. I slike tilfeller skal foreldrene som verger føre tilsyn med virksomheten, og de kan sammen med Fylkesmannen trekke tilbake tillatelsen til å drive virksomhet dersom ungdommen ikke klarer å ivareta ansvaret.

Dersom en ungdom blir siktet for å ha gjort noe straffbart, har vergene partsrettigheter i straffesaken sammen med ungdommen, selv om vergene ikke er part i saken. Det medfører blant annet at vergene skal innkalles til rettsmøter, og det gir vergene rett til innsyn i saksdokumentene. Har foreldrene foreldreansvar sammen, er de begge verger og må langt på vei utøve partsrettighetene i straffesaken sammen. Ungdommen og vergen/vergene utøver derimot partsrettigheter uavhengig av hverandre. Er det for eksempel aktuelt å samtykke til en tilståelsesdom, må både ungdommen og vergene samtykke. Tilståelsesdom innebærer at ungdommen erklærer seg skyldig og godtar en straff, og det har konsekvenser som lovgiver ikke har ønsket at ungdommen skal akseptere uten at de



© Jodielee | Dreamstime.com

voksne som har ansvar for ham/henne, er enige i. Ungdommen kan imidlertid anke en dom selv om vergene ikke vil anke, og vergene kan anke selv om ungdommen vil akseptere dommen. To verger kan derimot ikke opptre hver for seg, så hvis det for eksempel er aktuelt å anke en dom, må begge vergene anke. Den ene av to verger kan ikke inngi gyldig anke alene. Dersom vergene er uenige, kan imidlertid Fylkesmannen oppnevne setteverge. Det samme vil skje dersom den ene eller begge vergene er fornærmede i saken.

BARNETS RETT TIL Å TREFFE BESLUTNINGER

Etter hvert som barna blir eldre, får de rett til å treffe beslutninger på egen hånd i stadig flere saker:

For å følge opp ungdommers rolle i straffesaker, så kan ungdom som har vært ofre for en straffbar handling, i større grad enn siktede utøve partsrettigheter på egen hånd. Dersom fornærmede som har fylt 15 år, bestemmer at det ikke skal fremmes erstatningskrav mot gjerningspersonen, kan ikke vergene fremme krav i strid med ungdommens beslutning. Vergene beholder likevel de øvrige partsrettighetene i saken, og har rett til innsyn i saksdokumenter og skal ha innkalling til rettsmøter.

Også i barnevernsaker har ungdommer selvstendige partsrettigheter fra de fyller 15 år. Det gjelder både ved tiltak som er direkte knyttet til barnets egen adferd, men også når tiltakene er begrunnet i foreldrenes omsorgsevne.

Fra 8. klasse, når ungdommene er omtrent 13 år, gir opplæringsloven elevene rett til selv å velge om de vil ha bokmål eller nynorsk som norsk hovedmål. Lærebøkene i norsk skal da ha den målformen ungdommen har valgt. De kan fra samme alder velge om de vil ha opplæring i samisk og om opplæringen skal foregå på samisk, dersom vilkårene for slik opplæring ellers er til stede.

En 15-åring har rett til å kreve fritak for deler av kristendomsfaget, og kan melde seg inn i, eller ut av, tros- eller livssynssamfunn uavhengig av foreldrene. 15-åringer kan også avgjøre medlemskap i andre foreninger selv, forutsatt at det dreier seg om foreninger med ideelle formål. Medlemskap i foreninger med økonomisk formål krever derimot samtykke fra foreldrene frem til ungdommen er myndig.

Vårt kontor har lang erfaring innen konflikthåndtering:

- Vi bistår kommuner i saker innen barnevern
- Vi bistår privatpersoner i familie- og barnelovtvister

Ta gjerne kontakt med oss!

www.stieglerwks.no

T: 55 21 54 00

Stiegler | WKS

ADVOKATFIRMA



Finn ditt lokale Eurojuris-kontor

Advokatfirma Eurojuris Nord Narvik/Harstad

Telefon: 75 80 34 00
E-post: nord@eurojuris.no

Angell Advokatfirma Bodø

Telefon: 75 54 45 00
E-post: post@angelladvokatfirma.no

ADNOR Advokat Trondheim

Telefon: 73 99 09 00
E-post: advokat@adnor.no

Larhammer Aarseth Advokatfirma Molde

Telefon: 71 19 16 00
E-post: molde@eurojuris.no

Advokatfirmaet Tollefsen Sogndal

Telefon: 57 62 88 50
E-post: post@advokat-tollefsen.no

Stiegler WKS Advokatfirma Bergen

Telefon: 55 21 54 00
E-post: bergen@stieglerwks.no

Advokatfirmaet Eurojuris Haugesund

Telefon: 52 70 10 30
E-post: haugesund@eurojuris.no

Projure Advokatfirma Stavanger

Telefon: 51 85 84 00
E-post: stavanger@projure.no

Advokatfirma Tofte Kristiansand

Telefon: 38 17 70 00
E-post: post@advtofte.no

Advokatfirma Hald & Co Arendal/Grimstad

Telefon: 37 00 49 70
E-post: post@haldco.no

Advokatfirmaet Alver Lillehammer/Gjøvik

Telefon: 61 26 87 00
E-post: firmapost@alver.as

Advokatfirmaet Halvorsen & Co Lillestrøm

Telefon: 64 84 00 20
E-post: post@halvorsenco.no

Advokatfirmaet NOVA Oslo

Telefon: 23 10 30 00
E-post: post@novalaw.no

Svensson Nøkleby Advokatfirma Drammen

Telefon: 32 25 55 00
E-post: drammen@eurojuris.no

Advokatfirmaet Frøstrup Løitegaard Porsgrunn

Telefon: 35 93 19 00
E-post: firmapost@lov.as

Advokatfirmaet Ytterbøl & Co Sarpsborg

Telefon: 69 16 18 00
E-post: sarpsborg@ytterbol.com

Fredrikstad

Telefon: 69 36 60 00
E-post: fredrikstad@ytterbol.com